

Valtuustoaloite 22.3.2021 /Etelä-Karjalan malli käyttöön lainvastaisiin tekoihin puuttumiseksi kouluissa / Kokoomuksen valtuustoryhmä - Lotta Ahola (+ 4 allekirjoittajaa)

Sivla 03.02.2022 § 7
316/12.00.01/2021

Valmistelija: apulaisrehtori Soile Kukkonen, p. 040 527 64 20
johtava rehtori Juha Damskäg, p. 040 836 1604

Kokoomuksen valtuustoryhmä on jättänyt 22.3.2021 valtuustoaloitteen ”Etelä-Karjalan malli käyttöön lainvastaisiin tekoihin puuttumiseksi koulussa”.

Aloitteessa todetaan, että kiusaaminen kehittyy, ja siksi myös kiusaamisen ehkäisyn ja kiusaamistilanteiden hoitamisen on kehityttävä. Aloitteen mukaan Etelä-Karjalan malli tarkoittaa tiivistettynä, että jos alle 15-vuotias lapsi tekee koulussa lainvastaisen teon, asiasta tehdään rikosilmoitus. Tekijä ohjataan keskusteluryhmään, jossa tekijän ja uhrin lisäksi mukana keskustelemassa on molempien huoltajat, poliisi sekä nuorten oikeusedustaja.

Aloitteessa esitetään, että Jämsässä laaditaan yhteistyössä poliisin ja muiden viranomaisten kanssa Etelä-Karjalan mallia vastaava ohjeistus, jotta lainvastaiseen toimintaan puuttumiseksi olisi nykyistä selkeämmät ja suoraviivaiset ohjeet sekä yhteiset toimintamallit.

Keskeisintä mallissa on tunnistaa kiusaamiseen sisältyvät lainvastaiset teot, jotta niihin pystytään puuttumaan asian vaatimalla vakavuudella yhteistyössä eri viranomaisten kanssa.

Suomen perustuslain mukaiset yksilölle kuuluvat oikeudet kuten yhdenvertaisuus (6§) sekä oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (7§) koskevat jokaista myös kouluympäristössä. Perusopetuslain 29§:n mukaan kaikilla oppilailla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön.

Tehokas puuttuminen kiusaamiseen edellyttää, että on oltava yhteinen ymmärrys siitä mitä kiusaaminen on. Kiusaamisen yleisesti käytetty määritelmä on seuraava: Kiusaaminen on tahallista, toistuvasti yhteen ja samaan yksilöön kohdistuvaa harmin tai haitan aiheuttamista.

Kiusaaminen voi täyttää myös rikoksen tunnusmerkistön. Silloin asiaan soveltuu useampi laki: opetustoimen lainsäädäntö, työturvallisuuslaki, yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, vahingonkorvauslaki ja rikoslaki. Kaikki kiusaamiseen osallistuneet voivat syyllistyä rikokseen. Myös kiusaajan rikoskumppanina, avunantajana tai yllyttäjänä toiminen voivat olla rangaistavia tekoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut 26.1.2021 toimenpideohjelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa,

kouluissa ja oppilaitoksissa. Toimenpideohjelmaan liittyvän lainsäädäntöhankkeen tavoitteena on kiusaamisen oikea-aikainen puuttuminen, oppilaan oikeusaseman vahvistaminen sekä turvallisen opiskeluympäristön turvaaminen kaikille.

Hallituksen esitys kiusaamisen vastaisen toimenpideohjelmaan liittyvistä lakimuutoksista on annettu 16.9.2021. Lakimuutosten on tarkoitus astua voimaan 1.8.2022. Hallitus esittää muutoksia perusopetuslakiin, lakiin ammatillisesta koulutuksesta, lakiin lukiokoulutuksesta ja lakiin tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_127+2021.aspx

Lakiesityksen mukaan PoL 35§ tarkentaisi oppilaan velvollisuuksia nykyisestä:

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti -> Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. *Oppilaan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveystään.* Toteutuessaan muutos tulee täsmentämään oppilaan lakisääteisiä velvoitteita. Samalla se mahdollistaa opetuksen järjestäjälle näiden velvollisuuksien täsmentämisen PoL 35 §:n mukaisissa järjestyssäännöissä.

Perusopetuksessa opetus voitaisiin jatkossa evätä nykyisen jäljellä olevan päivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi. Perusopetuksen ja toisen asteen osalta epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa, sekä järjestettävä muu opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki oppilaan palatessa kouluun. Oppilaalle tehtäisiin suunnitelma, jossa määriteltäisiin ne käytännöt toimet, joilla tuettaisiin oppilaan turvallista opetukseen palaamista ml. opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyjen muuttamista ei saisi käyttää rangaistuskeinoja.

Esityksessä puututaan myös niin sanottuun kaksoisrangaistavuuden ongelmaan, jonka vuoksi vakavissa tapauksissa, joissa kiusaamis- tai väkivaltatapaus tai muu oppilaan tai opiskelijan toiminta koulussa tai oppilaitoksessa on johtanut rikosprosessiin, ei oppilaitosten sisäisiä kurinpitotoimia ole voinut käyttää yhtäaikaaisesti. Tämän vuoksi kumottavaksi esitetään perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain säännökset kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Ehdotus parantaisi opetustoimen säädöksiin sisältyvien kurinpitotoimien käytettävyyttä, vaikka samassa asiassa olisi käynnistynyt rikosoikeudellinen prosessi. Tämä osaltaan lisää turvallisuutta kouluissa ja oppilaitoksissa.

Toimenpideohjelma (kohta 9) sisältää myös ankkuritoiminnan saattamisen osaksi koulujen ja oppilaitosten kiusaamisen vastaista toimintaa.

Ankkuritoiminta kohdistuu varhaisessa vaiheessa nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennalta ehkäisemiseen. Sitä toteutetaan kaikkien poliisilaitosten alueella. Ankkuritiimissä on mukana poliisi, sosiaalityöntekijä, psykiatrinen sairaanhoitaja ja nuorisotyöntekijä. Alueellisiin ankkureihin voidaan nimetä opetustoimen edustaja. Tarkoitus on lisätä Ankkureiden ja koulujen/ oppilaitosten välistä yhteistyötä kehittämällä toimintamalleja, joilla kouluissa/ oppilaitoksissa tapahtuvaan kiusaamiseen ja väkivaltaan puututaan nykyistä varhaisemmin.

Etelä-Karjalan mallin on laatinut Etelä-Karjalan lainvastaisten tekojen työryhmä, joka koostuu kuntien eri viranomaisista sekä Eksoten, Etelä-Karjalan ja poliisin edustajista. Etelä-Karjala on toiminut edelläkävijänä kiusaamisen vastaisessa toiminnassa jo ennen Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelman julkistamista. Etelä-Karjalan malli kuvastaa juurikin OKM:n toimenpideohjelman mukaista Ankkuritoimintaa.

Ankkuritoiminnan käynnistäminen koetaan tärkeäksi sivistystoimialalla ja asian selvittämistä jatketaan.

Kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi jokaisella koululla/ oppilaitoksella tulee olla opiskeluhoitosuunnitelma, joka sisältää suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä (kiusaamisen vastainen suunnitelma) (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki § 13). Lisäksi tasa-arvolaki § 5a ja yhdenvertaisuuslaki § 6 velvoittavat opetuksen järjestäjät laatimaan suunnitelmat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi kouluissa.

Kun koulun tietoon tulee / koulussa on tieto, että oppilaaseen kohdistuu kiusaamista, joka saattaisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön, koululta ollaan yhteydessä huoltajaan ja vähintäänkin konsultoidaan poliisia myös alle 15-vuotiaiden osalta. Vakavissa väkivaltaa sisältävissä tilanteissa otetaan välittömästi yhteys poliisiin.

Lastensuojelulain 25§:n mukaisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelevien on tehtävä rikosilmoitus poliisille tietoon tulleesta lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta tai henkeen ja terveyteen kohdistuneesta rikoksesta, josta voi seurata kaksi vuotta vankeutta esimerkiksi pahoinpitely (= ilmoitusvelvollisuus).

Kaikissa Jämsän perusopetuksen kouluissa on sitouduttu noudattamaan Turun yliopistossa kehitettyä kiusaamisen vastaista KiVa Koulu -toimenpideohjelmaa. Ohjelman tavoitteina ovat kiusaamisen ehkäiseminen, tehokas puuttuminen ja jatkuva seuranta. Ohjelmaan kuuluu mm. pitkin vuotta systemaattisesti pidettävät KiVa-oppitunnit. Oppitunneilla vaikutetaan oppilasryhmien normeihin, ja siihen miten lapset ja nuoret toimivat kiusaamista havaitessaan. Tämä edellyttää myös kaikilta yhteisön aikuisilta selkeää viestiä siitä, että kiusaamista ei hyväksytä. Toinen tavoite on tehokas puuttuminen esille tuleviin kiusaamistapauksiin: tähän KiVa tarjoaa selkeät ohjeet, joiden takana on vahva tutkimusnäyttö.

Lukuvuonna 2021-2022 kaikissa perusopetuksen kouluissa yhteinen painopiste on kiusaamisen vastainen työ. Työtä tehdään kouluissa päivittäin mm. koulun toimintakulttuuria tukevan ennaltaehkäisevän yhteisöllisen opiskeluhuollon kautta. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteutetaan oppilaiden kohtaamisella, ryhmäyttämisellä, vuosiluokkien 1., 4. ja 7. KiVa-tunneilla, Kiva -koulun toimenpideohjelman muu toiminta kaikille vuosiluokille, tunne- ja turvataitojen opetuksella, sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja harjoittelemalla, yhteistyöllä huoltajien, vanhempainyhdistyksen ja oppilaskunnan kanssa, yhteisillä pelisäännöillä ja toimintamalleilla sekä arjen rutiineilla.

Hankerahoituksella on rekrytoitu kouluille nuoriso-ohjaajia ja sosiaaliohjaajia oppilaiden kohtaamiseen, kaveritaitojen tukemiseen sekä ryhmädynamiikan ja ilmapiirin kehittämiseen. Nämä työntekijät koetaan tärkeiksi koulu yhteisöissä. Henkilöstövoimavarojen ylläpitäminen / vahvistaminen hankerahoituksen turvin vaikuttaa pitkäjänteiseen suunnitteluun ja jatkumon syntymiseen. Sivistyslautakunta onkin henkilöstösuunnitelmaehdotuksessaan v. 2022 ja v. 2023-2025 nostanut esiin tarpeen sitouttavan koulu yhteistyön koordinoinnista vuotta 2023 koskevana.

Kouluilla tehdään laajaa moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten (perheneuvola, nuorisopsykiatrian poliklinikka, sosiaalitoimi, poliisi, vapaa-aikapalvelut) kanssa. Yhteistyötä tehdään myös useiden muiden toimijoiden kanssa (mm. etsivä nuorisotyö, Jämsän nuorisokoti, srk, yhdistykset).

Etelä-Karjalan toimintamalli lainvastaisiin tekoihin puuttumisesta on hyvin konkreettinen ja selkeä. Kuten mallissa todetaan, virkatoimintaan kuuluu harkintavallan käyttäminen. Lainvastaisten tekojen yksilöidyt tunnusmerkistöt (esim. pahoinpitelystä tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä) antavat viranhaltijoille kaivattua taustatukea tilanteisiin, joissa viranhaltijat joutuvat käyttämään harkintavaltaansa.

Vaikka alle 15-vuotias ei olekaan rikosoikeudellisessa vastuussa, niin myös heidän kohdallaan on erittäin tärkeää puhua lainvastaisista teoista niiden oikeilla termeillä. Teoista seuraava rangaistus auki kirjoitettuna auttaa ymmärtämään myös alle 15-vuotiaiden kohdalla tekojen vakavuuden. Etelä-Karjalan toimintamalli auttaa konkreettisuudellaan myös aikuisia ymmärtämään ja yhtenäistämään puuttumisen käytänteitä. Etelä-Karjalan toimintamallit lainvastaisista teoista ovat niin konkreettiset, mutta kuitenkin yleispätevät, että niiden pitäisi olla koko Suomessa yhdenmukaiset. Myös Jämsässä voidaan hyödyntää Etelä-Karjalan lainvastaisten tekojen työryhmän laatimaa erittäin selkeää ohjeistusta sellaisenaan sisällyttäen sen jäljempänä esiteltävään suunnitelmaan.

Jämsän perusopetuksessa seurataan tiiviisti valtakunnallisia linjauksia sekä muiden kuntien toimintamalleja (ml. Etelä-Karjalan malli) kiusaamisen vastaisessa työssä sekä siihen puuttumisessa.

Rehtorikokouksessa 10.11.2021 päätettiin, että suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä päivitetään kevätlukukauden 2022 aikana. Suunnitelma on tarkoitus ottaa käyttöön 1.8.2022 alkaen. Suunnitelman päivittämiseen nimettiin työryhmä, jonka koolle kutsujana toimii apulaisrehtori Kukkonen. Suunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta ja viranhaltijoiden toiveena on, että nuorisovaltuusto käsittelee suunnitelman ennen lautakuntakäsittelyä.

Suunnitelmalla selkiytetään ja kuvataan konkreettista kiusaamiseen puuttumisen toimintamallia ja menettelytapoja. Etelä-Karjalan mallin toimintatavat sisällytetään kyseiseen suunnitelmaan.

Suunnitelma jalkautetaan työryhmän toimesta rehtoreille ja opiskeluhooltohenkilökunnalle sekä jokaisen koulun KiVa-koordinaattoreille. Suunnitelma käydään läpi jokaisen koulun veso-koulutuspäivässä heti syyslukukauden alkaessa. Suunnitelman jatkuvasta jalkauttamisesta arjessa ja koulu yhteisöissä vastaavat rehtorit yhteistyössä KiVa-koordinaattoreiden ja opiskeluhoollon henkilökunnan kanssa. Suunnitelmasta tiedotetaan oppilaita ja huoltajia Wilman-välityksellä. Lisäksi asia esitellään vanhempainilloissa ja vanhempainyhdistyksissä. Koulujen yhteisölliset oppilashuoltoryhmät yhdessä oppilaskuntien kanssa vastaavat asian esittelemisestä oppilaille.

Erillisen toimintaohjeen/mallin sijaan valmisteilla oleva suunnitelma vastaa myös aloitteessa esitettyihin tarpeisiin.

Rehtorikokouksessa 10.11.2021 päätettiin myös, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään kevätlukukauden 2022 aikana. Suunnitelman päivittämiseen nimettiin työryhmä, jonka koolle kutsujana toimii johtava rehtori Damskäg.

Kiusaaminen ja siihen liittyvät lainvastaiset teot ovat hyvin laaja ilmiö, jota ilmenee kouluissa, mutta myös yhä enemmän lasten ja nuorten vapaa-ajalla ja erityisesti sosiaalisessa mediassa. Vapaa-ajalla tapahtunut kiusaaminen vaikuttaa sosiaalisen median myötä yhä enemmän myös koulun arkeen.

Kiusaamisella ja lainvastaisilla teoilla on kauaskantoisia seurauksia yksilöiden elämässä. Pahimmillaan teot aiheuttavat syrjäytymistä ja vakavia terveydellisiä haasteita, jotka näkyvät myös yhteiskunnallisena ongelmana. Kiusaamiseen puuttuminen ja lainvastaisiin tekoihin reagoiminen on ensiarvoisen tärkeää niin koulussa mutta myös koko yhteiskunnassa. Aikuisten esimerkin voima on korvaamaton. Miten me aikuiset kohtelemme toisia ihmisiä? Osaammeko olla eri mieltä rakentavasti?

Valtuustoaloitteen tekijät ovat nostaneet äärimmäisen tärkeän aiheen esiin. Kiusaamisen kitkemiseen ja lainvastaisten tekojen ehkäisyyn tarvitaan meidän aikuisten yhteistä tahtotilaa ja laajaa keskustelua. Erityisesti tarvitaan konkreettista toimintaa yhteisen päämäärän eteen ja

esimerkkinä toimimista, jotta Jämsä voisi olla maailman paras ja turvallisin kasvupaikka meidän lapsillemme, kuten aloitteentekijätkin kirjoittivat. Aloitteen mukaiset toimenpiteet ovat valmistelussa. Kiitämme aloitteentekijöitä asian nostamisesta esiin ja tahtotilasta toimia yhteisten lapsiemme ja nuortemme eduksi.

Apulaisrehtori Soile Kukkonen selvitti asiaa kokouksessa.

Toimivalta, johon päätös perustuu:

Hallintosääntö § 26

Lautakuntien tehtävät ja yleinen toimivalta: Lautakunnat johtavat ja kehittävät alaistaan toimialaa ja vastaavat palvelujen tuloksellisesta ja tehokkaasta järjestämisestä.

Ehdotus

Sivistystoimenjohtaja Leena Kilpeläinen

Sivistyslautakunta hyväksyy tehtyyn valtuustoaloitteeseen vastauksen annettavaksi kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Apulaisrehtori Soile Kukkonen ja johtava rehtori Juha Damskäg olivat läsnä asian käsittelyn aikana klo 15.55-16.15.